

HET NOORDBRABANTS
MUSEUM

JAARVERSLAG
2023

Inhoudsopgave

Woord vooraf	04
Bericht van de raad van toezicht	08
Facts & figures	11
Marketing & communicatie	14
Tentoonstellingen	17
Collectie	24
Aanwinsten	26
Restauraties	29
Collectie informatie en -verkeer	30
Educatie	32
Culturele Samenwerking	40
Development	41
De onderneming	44
Ondernemingsraad	46
Investerings in museumcomplex	48
Samenwerking Museumkwartier	49
Financiën	51
Aankopen, bruiklenen en schenkingen	56
Partners	58
Nevenfuncties raad van toezicht, directeur-bestuurder	61

WOORD VOORAF

door Jacqueline Grandjean

2023

KANSEN ZIEN

Twee zogenaamde *blockbusters*^[1] zorgden dit jaar voor exceptioneel hoge bezoekersaantallen. Zowel de tentoonstelling *Efteling. De tentoonstelling* als *Brueghel: de familiereünie* werd druk bezocht door mensen uit Brabant, Nederland, Vlaanderen en in toenemende mate ook daarbuiten. We konden rond de opening gerust spreken van een media-bombardement, waarbij uiteenlopende media aandacht besteedden aan deze tentoonstellingen en daarmee ook aan Het Noordbrabants Museum. Zo zond Nieuwsuur een item van zestien minuten uit over Brueghel, was *Efteling. De tentoonstelling* onderwerp op het NOS Journaal, en schreef de Belgische pers in alle landelijke dagbladen uitgebreide artikelen over *Brueghel: de familiereünie*. Met het internationale symposium over de vrouwen van Brueghel ontvingen we wetenschappers en kunsthistorici uit heel Europa en de Verenigde Staten, die speciaal voor dit doel naar 's-Hertogenbosch zijn gereisd. De zomertentoonstelling, die in samenwerking met de Nicola Erni Collectie was voorbereid, gooide hoge ogen onder een jongere doelgroep en was een hit op Instagram.

Ondertussen werd in het museum stevig doorgewerkt aan de toekomst. Een nieuwe missie en visie werden ontwikkeld en via 'design thinking' verder uitgewerkt door teams van medewerkers. Een viertal kernwaarden vormen het fundament van het museum en vier nieuwe strategische pijlers vormen de lijn waarop de

organisatie zich richt. De programmering van 2024-2028 werd opnieuw tegen het licht gehouden en er werden bij de tijdsgeest passende keuzes gemaakt. Met het aantreden van een aantal nieuwe collega's ontstonden in het bestaande team frisse ideeën en hernieuwde energie om vernieuwing efficiënt aan te pakken. In de staart van het jaar werden via Miro een aantal uit de missie en visie gedestilleerde doelen geformuleerd, waarmee in 2024 voortvarend aan de slag wordt gegaan. Vanuit het culturele doelgroepenmodel van Rotterdam Festivals werden vier doelgroepen geselecteerd waarop het museum zich komende jaren gaat richten. Een ervan is de bestaande bezoekersgroep. Deze krijgt gezelschap van drie nieuwe groepen met verschillende kenmerken. De vier groepen vormen het ijkpunt voor marketingcommunicatie en het nieuw te ontwikkelen publieksprogramma. Op deze wijze wil het museum ook die mensen bereiken die niet eerder naar Het Noordbrabants Museum of naar een museum in het algemeen gingen. Ons motto: Elke Brabander gaat minimaal eens in het leven naar Het Noordbrabants Museum!

Tussen deze bedrijven door ontstonden spontane acties, wilde plannen en plotselinge initiatieven. Juist door snel te schakelen – en dat is in een museum soms best nog een uitdaging – kwamen we al iets dichterbij op de huid van de samenleving terecht.

Een greep:

- 31 januari: Internationale top, een ontmoeting tussen de Vlaamse Regering en de Nederlandse regering, waarbij de ministers uit beide landen rondleidingen kregen in het museum en tussen de kunst in gesprek gingen met elkaar.
- Op 13 november filmde het tv-programma 'Nu te zien' van AVRO/TROS op zaal de Brueghels. Het verslag over deze tentoonstelling werd op NP01 uitgezonden voor een miljoenenpubliek.
- In december: Twee Keer Kijken. Presentator Lucas de Man nam ons mee in drie levendige talkshows over duurzaam boeren, familiebedrijven en moderne Wunderkammers, met een vette knipoog naar de Brueghels.
- Op 9 oktober bezochten we met het hele team Antwerpen, met ontvangsten in verschillende kunstinstellingen waaronder het KMSKA, NewChild Gallery en de beroemde 'Zwarte Panter'.
- Op 7 april ontvingen we 200 leden van de Quiet Community voor een bezoek aan *Efteling. De tentoonstelling*, een goodybag en een versnapering.
- In juli zijn de eerste prikkelarme bezoeken gestart. Voor bezoekers die minder goed tegen prikkels kunnen, werden speciale, rustige momenten ingelast. Tijdens de prikkelarme openstellingen zijn er minder bezoekers aanwezig en is er minder licht en geluid. Ook is er een rustruimte waar de bezoekers even kunnen ontspannen.
- Op 17 oktober werd het metershoge beeld *Tilted Head* van Mark Manders geplaatst. Midden in de nacht. Wie langsfietste bleef pardoës staan. De feestelijke onthulling en de warme reacties op dit kunstwerk beloven een bijzondere relatie tussen het beeld, talent, de stad en de bezoekers!
- 15 december: We brandden een kaars (een kunstwerk van Sarah van Sonsbeeck) voor vrede in Palestina (Gaza) en in Israël. Op het voorplein kwamen mensen stil bijeen. De stilte werd uiteindelijk doorbroken met muziek van trompettist Koen Smits.

Wat hebben we van dit jaar geleerd? Sowieso dat investeringen in grote publiekstentoonstellingen kunnen lonen. En dat een organisatie als de onze in staat is grote ambities waar te maken. We leerden ook dat het uitdenken van een toekomststrategie én het draaien van een intensief programma met twee omvangrijke tentoonstellingen vraagt om strak tijdsmanagement. Ook zagen we in de reacties van bezoekers terug dat er een limiet bestaat in het aantal mensen op zaal dat nog een plezierige kijkervaring heeft. De ambitie om 120.000 bezoekers te trekken in drie maanden stond zwart op wit, maar ging op drukke weekends en in (school)vakanties nog wel eens ten koste van de kwaliteit van het bezoek. We leerden het Efteling-publiek kennen en het enorme enthousiasme voor dit Brabantse merk. We experimenteerden met het entreegebied en gaan daar in 2024 vrolijk mee door. En we zagen nieuwe mogelijkheden om socialer te ondernemen, door kansen te zien waar de maatschappij een probleem ervaart. Een voorbeeld hiervan zijn de open dagen voor *Quiet*, de prikkelarme openstellingen en het succes van de vrij toegankelijke museumavonden waarop we vooral veel jongeren hebben gezien. Het ontbreekt het museum niet aan een flinke dosis morele ambitie!

Ook in 2023 is het museum weer genereus gesteund door 41 partners, waaronder de leden van de Businessclub. Daar zijn we dankbaar voor, want het geeft niet alleen een belangrijke financiële impuls, maar zeker ook brede voeling met ondernemers uit Brabant en het Bossche bedrijfsleven.

Het museum noteerde ruim 60 verhuurevents; van huwelijk tot bedrijfsfeest.

Via fondsen en sponsors ontvingen we €1.483.316 in totaal, van 54 verschillende publieke en private fondsen. Dit is zeker een topprestatie te noemen! We zijn alle fondsen bijzonder dankbaar. Maar liefst 1.100 vrienden droegen dit jaar weer bij aan de successen van het museum en gelukkig konden ze daar zelf ook van meegenieten door de verschillende rondleidingen, borrels, lezingen en speciale ontvangsten. Op deze plaats dank ik al onze vrienden voor hun trouwe bijdrage aan ons museum.

Ten slotte dank ik iedereen die in 2023 een bijdrage leverde aan een uitmuntend jaar vol topprestaties en verandering, en in het bijzonder de medewerkers van het museum. Met jullie inzet, betrokkenheid én daadkracht is het museum een positieve, betekenisvolle plek voor velen!

[1] Een blockbuster verwijst naar een zeer succesvolle, populaire en commercieel lucratieve film, televisieprogramma, boek of tentoonstelling.

Jacqueline Grandjean
Directeur-bestuurder

BERICHT VAN DE RAAD VAN TOEZICHT

Het jaar 2023 heeft ons een dubbel gevoel gegeven. Enerzijds heeft het Noordbrabants Museum mooie bezoekersaantallen gekend, die onder meer positief werden gestuwd door de succesvolle exposities *Efteling*, *De tentoonstelling* en *Brueghel: de familiereünie*. Anderzijds was het een lastig jaar door het onderzoek met betrekking tot de regeling met de medio 2022 teruggetreden directeur. Voor alle betrokkenen, maar met name voor het huidige bestuur en de medewerkers, heeft dit veel tijd, emotie en aandacht gekost.

Met de afsluiting van het onderzoek en de daaruit voortvloeiende aanpassingen op de regeling hopen en verwachten wij dat alle energie vanaf 2024 weer gericht kan worden op het museum zelf. Wij spreken daarbij overigens onze oprechte waardering uit over hoe directie en medewerkers er in het afgelopen jaar in geslaagd zijn om 2023 succesvol te laten verlopen op het gebied van bezoekersbenadering en vriendelijkheid, kwalitatieve en artistieke invulling, financiën en bedrijfsvoering.

De raad van toezicht heeft een uiterst intensief jaar achter de rug. Naast de reguliere vergaderingen heeft de afwikkeling van de regeling, het opnieuw opmaken van jaarrekeningen en de communicatie met betrekking tot de regeling veel van ons allen gevergd. Er is zeer frequent vergaderd en veel informatie uitgewisseld en bestudeerd. Uiteindelijk zijn begin 2024 de bevindingen naar buiten gebracht.

Nicole Delissen en Titia Vellenga hebben op 15 februari 2024 afscheid genomen van de raad van toezicht. Wij zijn hun beiden zeer erkentelijk voor hun betrokkenheid en de kwalitatief goede en continue bijdrage die zij gedurende vele jaren aan onze raad en het museum hebben gegeven. Veel dank hiervoor, namens het museum. Inmiddels bestaat de raad van toezicht uit twee leden. Wij zullen ervoor zorgen in 2024 weer op sterkte te komen. De procedure hiervoor is in gang gezet. Wij zoeken vooralsnog vier nieuwe leden voor onze raad.

Graag willen wij de directie, de medewerkers en de ondernemingsraad bedanken voor al het goede werk dat zij doen en hun betrokkenheid bij ons museum en onze bezoekers. Ook onze subsidiënten, sponsors, partners en vrienden zijn wij dankbaar en erkentelijk voor hun bijdrage aan Het Noordbrabants Museum. Met name mag nogmaals de waardering uitgesproken worden voor de wijze waarop directie en medewerkers zich in het lastige jaar 2023 hebben ingezet.

Wij kijken uit naar de toekomst. Er is een uitstekend en gedragen meerjarenbeleidsplan gemaakt en goedgekeurd. Er zijn mooie, tot de verbeelding sprekende projecten in gang gezet. Met hernieuwde energie wordt gewerkt aan een grotere betrokkenheid van alle Brabanders bij ons prachtige museum. Met uiteraard alle ruimte en gastvrijheid voor verbinding met vele mensen buiten Brabant en Nederland. Bezoekers, kunstenaars, meningen en uitingen: iedereen moet zich welkom voelen bij de rol die wij als museum willen spelen bij het belichten van kunst en grote en kleinere maatschappelijke vraagstukken. Met aandacht voor historie, heden en toekomst. Verbinding is hierbij het uitgangspunt, maar ook prikkeling met ruimte voor discussie en begrip. Wij hebben alle vertrouwen in de rol die wij daarin kunnen spelen.

Namens de raad van toezicht,

Eric van Schagen
Voorzitter

Aangepaste regeling voormalig directeur-bestuurder

In 2021 is een regeling getroffen met directeur-bestuurder de heer Ch.C.M. de Mooij inzake zijn vertrek. Deze regeling is in februari 2024 herzien. Het gemoeide bedrag van € 415.271 is gesplitst in een gedeelte reguliere kosten, verbonden aan de vormgeving van de toekomstige nog door Ch. De Mooij als adviseur te verrichten werkzaamheden (€ 263.561) die worden gerealiseerd in de periode juli 2022 tot en met maart 2024 en een gedeelte bovenmatige verplichting (€ 151.680).

De bovenmatige verplichting, waar geen werkzaamheden tegenover staan, bestaat uit een transitievergoeding en een beëindigingsvergoeding. Deze werd in het jaar 2021 geheel ten laste van het resultaat genomen, in de staat van baten en lasten is deze bovenmatige verplichting zichtbaar onder bijzondere baten en lasten. In 2023 werden in dit kader voor € 152.503 werkzaamheden verricht. Op de eindbalans van 2023 staat de totale resterende verplichting ad € 173.377 op de kortlopende schulden (overige transitoria) en € 39.633 onder de vlottende activa (overige transitoria en renten) als reguliere kosten ‘nog te verrichten arbeid’.

FACTS & FIGURES

CIJFERS

** = Vanaf juli 2023 zijn we overgestapt van Universal Analytics naar Google Analytics 4. Hierdoor kunnen deze cijfers mogelijk afwijken.*

ONLINE REVIEWS

Patrick van der Bruggen
“Uitmuntende bezoekerservaring gehad. Bezocht de tentoonstelling Brueghel: de familieruïnie. Zeer goed overzicht in de verschillende zalen, met ruimte om de kunstwerken aan te schouwen. Mis deze unieke tentoonstelling niet, een aanrader.”

Josien Graumans
“Erg mooie Brueghel-tentoonstelling! Goed tijdsbeeld tussen alle familieleden. Echt een aanrader voor wie van kunst houdt.”

Peter Stennekes
“Mijn favoriete museum.”

Wendy
“Positieve verrassing! Mooi museum met een goede indeling. Overal precies genoeg informatie: niet te veel en niet te weinig. Zeker een aanrader.”

An Laureys
“Zeker een bezoek waard. De permanente tentoonstelling is uitgebreid en neemt je mee door de kunstgeschiedenis van moderne kunst. De tijdelijke tentoonstelling Brueghel: de familieruïnie is adembenemend. Te bedenken dat je oog in oog staat met deze 400 jaar oude kunst die dan ook nog eens springlevend oogt, is een waar privilege.”

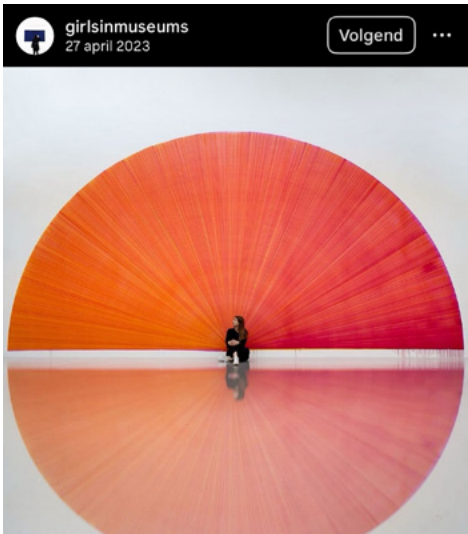
Gerard van Den Bos
“Mooie tentoonstelling van de Brueghel-familie. Fascinerend om te staan voor zeer gedetailleerde kunst uit midden 1500. Wat een vakmanschap.”

Frans van Osch
“Heb de expositie over de familie Brueghel bezocht, en een gedeelte van de rest. Zeker de moeite waard! Kom er beslist nog een keer terug om het museum beter te leren kennen.”

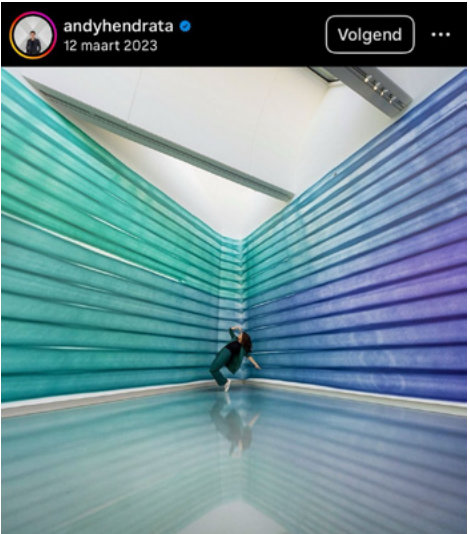
Lenny van Erp
“Erg leuke Efteling-tentoonstelling en ook erg mooie vaste collectie. Mooie grote moderne schilderijen en een goede verzameling kunst van rond 1900.”

INSTAGRAM POSTS

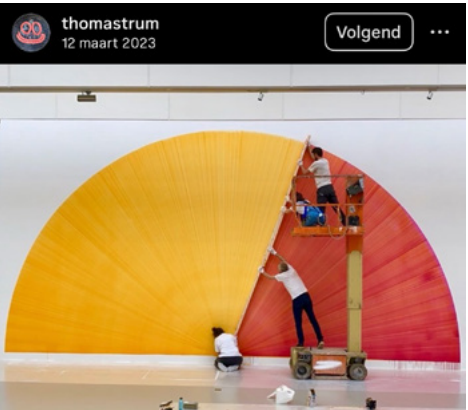
Girls in museums

Andy Hendrata

Thomas Trum

Li3 k3

Assie 35

Just Raisa

MARKETING EN COMMUNICATIE

door Stella Nulens

ONS VERHAAL

Op basis van de nieuwe missie en visie, kernwaarden en strategische pijlers is samen met CINOP en met acht leden van het HNBM-team het verhaal van het museum vormgegeven. Dit is gedaan via de design thinking-methode. Teamleden zijn in gesprek gegaan met diverse groepen rondom het museum. Groepen die ons museum al goed kennen, maar ook groepen die er nog nooit van gehoord hadden. Denk aan The Living Museum, De Bossche Vakschool, bewoners van AZC Rosmalen en studenten. Hoe zien ze ons? En wat verwachten ze van ons in de toekomst? De uitkomsten zijn tegen de strategische pijlers gelegd, uitgewerkt in prototypes. Hiermee is het kader van Ons Verhaal vastgelegd, dit zal in 2024 uitgewerkt worden door een strategische copy writer en als basis dienen voor de merkcampagne die in 2024 uitgewerkt wordt en waarmee we in 2025 zullen gaan communiceren.

TENTOONSTELLINGSCAMPAGNES

Terwijl we op de achtergrond hard werkten aan Ons Verhaal, hebben we de drie grootste tentoonstellingen in het museum gepromoot met een dubbel doel. Namelijk het opbouwen van de naamsbekendheid voor het museum en uiteraard het aantrekken van bezoekers uit heel Nederland en omliggende landen. De middelenmix bestond uit:

- Landelijke tv (vier flights van twee weken op NPO Ster), landelijke radio en online video voor het opbouwen van bereik en naamsbekendheid. Met *Efteling* hebben we het NOS-journaal gehaald.
- Landelijke online, social en SEA-advertising voor het aanwakkeren van de bezoekenintentie. Bij *Brueghel* lokaal aangevuld met outdoor-reclame.
- Daarnaast konden we, vanwege de verplichte tijdsloten bij *Brueghel* en *Efteling*, voor het eerst ook SEA inzetten voor directe ticketverkoop. Tijdsloten zorgen ervoor dat ook mensen met een museumkaart moeten reserveren. Bovendien wakkeren ze een gevoel van schaarste aan. De campagne presteerde ver boven verwachting en heeft zichzelf volledig terugbetaald in verkochte tickets.

PR-RESULTATEN

In 2023 is meer dan vorige jaren ingezet op PR, zowel landelijk als internationaal (BE, DE en UK). De resultaten daarvan zijn zichtbaar in de hoge mediawaarde en -bereik. Dit is natuurlijk deels ook te danken aan de sterke programmering (*Efteling* en *Brueghel*) maar ook de vertrekregeling van de oud-directeur heeft hieraan bijgedragen. In de bereikcijfers zijn alleen landelijke print en online resultaten meegenomen. Het buitenlandse bereik en het bereik van tv en radio kunnen we helaas niet meten in MediaWeb.

- PR-bereik 2023: 1.485.859.960 waarvan 97% online en 3% print (2022: 1.072.858.772)
- PR-waarde 2023: € 4.879.041 waarvan 50% online en 50% print (2022: € 3.517.310)

DOELGROEPEN

In 2023 hebben we onze doelgroepenstrategie aangepast. De drie doelgroepen waar we in 2020 t/m 2023 op stuurden (*trouw publiek*, *cultuurtoeristen* en *onze toekomst*) waren relevant vanuit cultureel ondernemerschap. Maar in de toekomst zullen we moeten verjongen en verbreden, zodat zo veel mogelijk mensen kunst en geschiedenis gaan waarderen. Daarnaast waren de zelf-gedefinieerde doelgroepen niet goed te meten in het bezoekersonderzoek van Hendrik Beerda. In 2023 heeft Hendrik Beerda de doelgroep-segmentatie van Rotterdam Festivals opgenomen. Dit model wordt door diverse culturele instellingen in

Nederland gebruikt, ook dicht bij huis door bijvoorbeeld Kunstloc en de Verkadefabriek. Met de nieuwe missie en visie in ons achterhoofd hebben we drie hoofddoelgroepen gekozen:

- Weelderige Cultuurliefhebbers
- Culturele Alleseters
- Proevende Buitenwijkers (oververtegenwoordigd in Brabant en land van Maas & Waal)

Samen zijn deze groepen een stuk breder in leeftijd, inkomen en interesses dan de doelgroepen waar we voorheen mee werkten. Als ambitiedoelgroep zijn de Flanerende Plezierzoekers gedefinieerd. Waar mogelijk nemen we hen mee in de ontwikkeling of promotie van randprogrammering. Er is ook een start gemaakt met het in kaart brengen van mediaconsumptie en digitaal gedrag van deze groepen. Dit zal verder worden uitgewerkt in het customer journey project dat in 2024 samen met de afdeling Publiek wordt opgestart.

SAMENWERKINGEN

Voor het benaderen en aantrekken van de Belgische en Duitse markt hebben samengewerkt met Visit Brabant. Waar mogelijk hebben zij ons meegenomen in hun campagnes. Ook zijn er via Visit Brabant regelmatig touroperators en buitenlandse perscontacten op bezoek geweest (ook uit Italië, Spanje en Verenigd Koninkrijk). Daarnaast is samengewerkt met Van Gogh Brabant en Van Gogh Europe. Samen met Den Bosch Partners en DOCIS bleven we de campagne Cultuurstad van het Zuiden breed uitdragen. Ook de samenwerking met De Blauwe Engelen heeft een vervolg gekregen. We hebben hun busjes van een volledig nieuwe vormgeving voorzien, zo is voortaan voor iedereen duidelijk dat de busjes gratis zijn en welke route ze rijden.

Al eerder organiseerden we samen met Design Museum Den Bosch gratis toegankelijke museumavonden. In 2023 kwam het programma van deze twee avonden, vol met onder andere muziek, workshops en spoken word, tot stand in samenwerking met partijen uit 's-Hertogenbosch en Brabant. Beide avonden werden zeer goed bezocht met zo'n 1.500 bezoekers per avond. Erg mooi om te zien dat tijdens deze avonden een zeer divers en jong publiek de weg naar het museum weet te vinden. Een experiment waar we in 2024 mee doorgaan. Vanaf dan valt dit onder het randprogramma en dus onder de afdeling Publiek.

TENTOONSTELLINGEN

Overzicht tentoonstellingen 2023

door Ingrid Sonderen

Wim Delvoye. Labour of Love

29 oktober 2022 t/m 29 januari 2023

42.122 bezoekers, gemiddelde bezoekersbeoordeling 9.5

Wim Delvoye is beeldhouwer, performer en videokunstenaar. Hij werd in Gent opgeleid en vertegenwoordigde in 1990 België op de Biënnale in Venetië. Twee jaar later toonde hij op Documenta IX (Kassel) varkens, die hij met hulp van een dierenarts onder narcose tatoeëerde. Delvoyes werk combineert belangstelling voor ambachtelijkheid met productieprocessen die niet direct verband houden met kunst. Niet zelden spelen ironie en banaliteit een rol. Provocatie gaat hij niet uit de weg, maar tegelijkertijd presenteert hij zijn werk als zeer serieus en leiden zijn creaties tot discussies. Hij speelt met 'hoge' en 'lage' cultuur en vermengt maatschappelijke ordeningen en klassen met elkaar. Betekenissen en associaties blijken vaak niet wat ze lijken. Het varken – van oudsher een slim dier – is verworden tot een product voor de vleesindustrie. Een bleekroze evenknie van de mens, een boegbeeld van stompzinnigheid. Zijn *Cloaca* fabriceert anonieme drollen, het is een metafoor van het scheppen zelf en is tegelijk de relativering ervan. Het gaat Delvoye meer om de maatschappelijke vragen dan om de vorm van het werk. Kunst mag schuren en spoort aan tot reflectie en debat. Deze eerste solotentoonstelling van de internationaal bekende kunstenaar in Nederland toont een indrukwekkend overzicht van zijn werk, waarin niets is wat het lijkt.

Efteling. De tentoonstelling

4 maart t/m 21 mei 2023

89.102 bezoekers (tegelijk met Thomas Trum), gemiddelde bezoekersbeoordeling 8.6

We geven je een kijkje achter de schermen van de Efteling en laten je zien, horen en voelen hoe een klein sprookjesbos, met inzet van generaties bevlogen mensen, in 70 jaar uitgroeide tot een attractiepark van wereldformaat. Een magisch park waar sprookjes tot leven komen en waar, voor een nog altijd groeiende groep bezoekers, dierbare herinneringen ontstaan.

Thomas Trum. Daily Spins

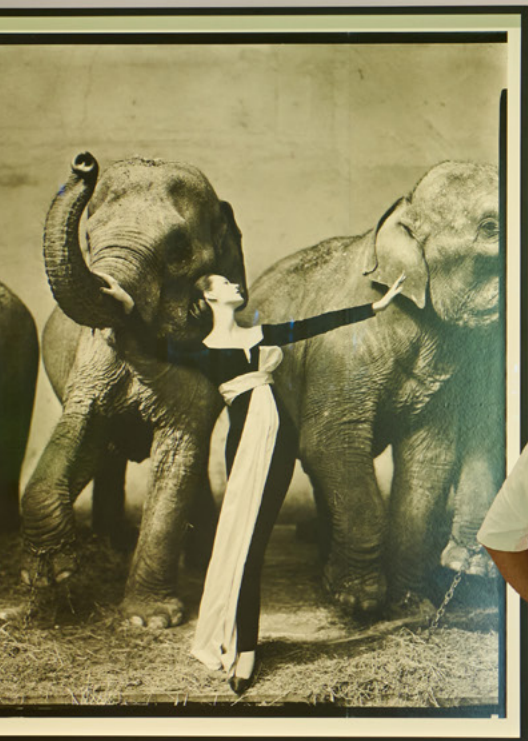
4 maart t/m 21 mei 2023

Aantal bezoekers: zie Efteling, gemiddelde bezoekersbeoordeling 8.5

Thomas Trum (Rosmalen, 1989) is een jonge beloftevolle Brabantse kunstenaar die eerder (2018) een zeer indrukwekkende muurvullende schildering maakte in de tuingalerij van ons museum. Sindsdien wordt zijn werk nationaal en internationaal verzameld en tentoongesteld in toonaangevende musea. Graag willen we met het werk van Thomas Trum een eerste museale tentoonstelling in Nederland organiseren. 's-Hertogenbosch is namelijk de stad waar de kunstenaar woont en werkt.

A PERSONAL VIEW ON HIGH FASHION & STREET STYLE

PHOTOGRAPHS FROM THE NICOLA ERNI COLLECTION. 1930s TO NOW

THE NEW LOOK

Beginnen de jaren dertig, ontropende rokken, kniehoofden, lange handschoenen en hoge hakken. In het naoorlogse Europa van 1947 begint modetemperatuur Christian Dior de Parijse haute couture nieuw leven in. Zijn New Look met het elegante, glanzende en vrouwelijke silhouet, als tegenwicht op de soberheid in de mode die na de oorlog is ontstaan.

Om die grote foto's van de tijdperk creëren hun eigen New Look en creëren met de formele en effen lijn van hun voorgangers. In de jaren 50 beginnen fotografen zoals Frank Horvat en Willem van der Meulen met hun boeken te nemen, weg van de studio's, op naar de straten van de stad.

Irving Penn fotografeert zijn Parijse haute couture collecties voor Vogue nog wel in de studio. Zijn werk is stilistisch, gericht op couture-appreciatie op silhouetten, hun lijnen en details.

In the European post-war environment, it was Christian Dior who redefined haute couture in Paris with his "New Look" in 1947. Its elegant and exclusively full skirts emphasized the elegant and feminine silhouette. The New Look collected glamour and a sensual vision.

Still connected to the tradition of the preceding decades, the great photographers of the era are creating a look of their own, moving away from the studio and often of their predecessors.

Irving Penn, who photographed the haute couture collections for Vogue, was still working in the studio in a formal manner. His work is still directed and depicts the silhouette of the garments, not the models away from studio backdrops into the urban streets.

A Personal View on High Fashion & Street Style. Photographs from the Nicola Erni Collection. 1930s to Now

10 juni t/m 3 september 2023

33.084 bezoekers, gemiddelde bezoekersbeoordeling 8.7

Vanaf de jaren dertig staan magazines zoals Vogue en Harpers Bazaar er vol mee: modefoto's die de lezer verleiden met ideale droombeelden. Tot in de puntjes geregisseerd. Tegelijkertijd ontwikkelt de streetstyle fotografie zich, met ongeunstelde snapshots regelrecht van de straat. Beide zeggen niet alleen veel over de mode van toen, maar laten ook een tijdsbeeld zien. Je maakt aan de hand van verschillende thema's zoals Revolutie!, Seks & Provocatie en Fictie & Fantasie een tijdreis door de fascinerende wereld van de modefotografie. De creativiteit spat ervan af bij het werk van baanbrekende topfotografen – zoals Toni Frissell, Inez van Lamsweerde & Vinoodh Matadin, Nick 25 Knight, Vivian Maier en Helmut Newton. Met passie verzameld door de Zwitserse Nicola Erni. Zij is in het bezit van een van de grootste particuliere fotografielcollecties ter wereld.

Brueghel: de familiereunie

30 september 2023 t/m 7 januari 2024

103.403 bezoekers, gemiddelde bezoekersbeoordeling 8.5

Schilders met de achternaam Bruegel (of Brueghel) speelden een dominante rol in de Europese schilderkunst van halverwege de zestiende tot en met het einde van de zeventiende eeuw. Deze naam als signatuur op een kunstwerk stond garant voor uitzonderlijke kwaliteit en/of bijzonder hoge amusementswaarde. De Brueg(h)elfamilie bestond uit niet minder dan vier generaties van zeer succesvolle schilders – uiteraard inclusief de meest beroemde, Pieter de Oude. Ze waren actief over een periode van ongeveer 150 jaar. Met de tentoonstelling *Brueghel: de familiereunie* beoogt Het Noordbrabants Museum een zo compleet mogelijk beeld te geven van de verworvenheden van de individuele kunstenaars van de belangrijkste schildersfamilie van de Lage Landen uit de vroegmoderne tijd. Het zal de eerste grote tentoonstelling over dit onderwerp zijn sinds *Bruegel - een dynastie van schilders*, de exemplarische tentoonstelling in het Paleis voor Schone Kunsten te Brussel in 1980. De Brueg(h)eldynastie zal de verschillende familieleden bij het grote publiek introduceren als zelfstandige, artistieke persoonlijkheden: ieder met zijn eigen kwaliteiten, hoewel ook de onderlinge afhankelijkheid van elkaars werk duidelijk gemaakt zal worden. De leden van de Brueg(h)elfamilie produceerden werken van hoge kwaliteit in nagenoeg alle denkbare genres van de schilderkunst. Deze diversiteit zorgt voor een bijzonder gevarieerde tentoonstelling: een waar kijksppektakel.

Doorkijken 2023 – een blik op de collectie van de JK Art Foundation

September 2023 t/m september 2024

Verzamelen is een kunst. Naast musea, hebben ook particuliere verzamelaars fantastische collecties opgebouwd. Het Noordbrabants Museum werkt al vele jaren samen met de JK Art Foundation. Sinds 2010 exposeert het museum met regelmaat werken uit deze particuliere collectie, zowel ten behoeve van wisseltentoonstellingen als voor collectiepresentaties. Deze tentoonstelling laat opnieuw een selectie zien uit een prachtige privécollectie.

Jenny Ymker. Will en Jan van Hoof Kunstprijs Noord-Brabant

22 december 2022 t/m 30 juli 2023

De Will en Jan van Hoof Kunstprijs Noord-Brabant is een oeuvreprijs toegekend aan Brabantse kunstenaars met een succesvol kunstenaarsparcours. De laureaat wordt gekozen door Het Noordbrabants Museum. Vervolgens wordt gekozen uit bestaand werk of krijgt de kunstenaar opdracht om nieuw werk voor het museum te vervaardigen. Dit werk wordt vervolgens toegevoegd aan de collectie. Jenny Ymker (Castricum, 1969) heeft eind 2022 de Will en Jan van Hoof Kunstprijs Noord-Brabant gewonnen. De basis van Ymker's werk bestaat uit foto's. Deze foto's zet ze om in wandtapijten, lichtkastjes en filmloops. Speciaal voor het museum heeft Ymker twee nieuwe kunstwerken gemaakt: een wandtapijt en videowerk. Deze twee werken zijn te zien samen met een wandtapijt uit haar eigen collectie.

Brabantse Nieuwe 2023

Remy Neumann. Spelunking the mind

22 oktober 2022 t/m 15 januari 2023

De schilderijen van Remy Neumann (Geleen, 1988) vallen meteen op door hun felle kleuren. Maar als je er goed naar kijkt, zie je vreemde en soms zelfs lugubere dingen: schedels of demonen, grimassen, insecten, maden en menselijke ingewanden. De schilderijen doen je denken aan koortsachtige dromen en laten zien wat er woelt in het onderbewuste. In een vrolijke cadeauverpakking laat Neumann toeschouwers datgene zien waarvan ze liever wegkijken. Remy Neumann studeerde in 2012 af als Bachelor of Fine Art aan de AKV St. Joost in 's-Hertogenbosch.

Vivian Ammerlaan. Waanplekken

21 januari t/m 14 mei 2023

Het werk van Vivian Ammerlaan (De Lier, 1994) is een persoonlijke zoektocht om het sublieme te verbeelden: het gevoel van ontzag en ontzetting. Het gaat over alles wat niet in woorden of beelden te vatten is, omdat het van een enorme en onsterfelijke schoonheid en tegelijkertijd beangstigend is. Ammerlaan laat zich inspireren door overweldigende landschappen en natuur. Ze werkt met digitale en analoge fotografie, en soms ook met video en installaties.

Ema Vaneková . Tie the light blue shades

20 mei t/m 10 september 2023

In de schilderkunst van Ema Vaneková draait het om de waardering van simpele en stille momenten in het dagelijks leven. Bijvoorbeeld het pellen van fruit, het bereiden van eten of het samenzijn met een geliefde. Het zijn spontane performances uit het alledaagse leven. Als figuratief schilder onderzoekt Vaneková op welke manieren zowel de inwendige als de uitwendige wereld van een jonge vrouw uit de 21ste eeuw in beeld kan worden gebracht. Haar eigen dagelijkse leven is hierbij het uitgangspunt. Vaneková observeert die momenten waarin voor haar een diepere laag aanwezig is. Juist in de eenvoud van het alledaagse, wordt geraakt aan bijvoorbeeld gevoelens van gemis. Deze momenten zijn voor haar verbonden met haar Slowaakse achtergrond.

Hemaseh Manawi Rad. Stitched Narratives

16 september 2023 t/m 14 januari 2024

Zij is geboren en opgegroeid in Nederland, haar ouders in Iran. Niet honderd procent het één, ook niet volledig het ander: Hemaseh Manawi Rad (Blaricum, 1995) valt naar eigen zeggen een beetje tussen wal en schip. Door het maken van kleurrijke wandtapijten is ze dat tussengebied gaan omarmen als haar eigen cultuur. In *Stitched Narratives* beeldt ze persoonlijke familieverhalen, jeugdherinneringen en dagboekfragmenten uit en laat daarmee het mooiste uit beide culturen zien. Een ode aan twee werelden die haar maken tot wie ze is.

COLLECTIE

door Ranti Tjan

Het Noordbrabants Museum heeft als statutaire taak het beheer en behoud van de gemeentelijke en provinciale collectie van oudheden, historische voorwerpen en objecten beeldende kunst. Daarnaast tracht het museum de collectie te verbeteren door middel van verwerving (schenking, aankoop of bruikleen). Het museum beheert sinds 1925 voor de gemeente 's-Hertogenbosch en is een voortzetting van het Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in Noord-Brabant (1837).

Momenteel telt de collectie circa 30.000 stukken. Het collectieplan dient als leidraad voor collectiebeheer en collectievorming. Onderzoek naar de collectie of naar individuele objecten wordt met name verricht door conservatoren en projectmedewerkers, vaak in het verlengde van tentoonstellingen, publicaties of aankopen. Het museum is actief in het presenteren van de collectie middels tentoonstellingen en het ter beschikking stellen van bruiklenen aan derden. Naast de gemeentelijke en provinciale collectie heeft het museum de prominente collectie van JK Art Collection in langdurig bruikleen, een collectie van circa 550 werken van uitstekende kwaliteit, van de zestiende eeuw tot heden.

AANWINSTEN

door Ingrid Sonderen

De meest in het oog springende aanwinst van 2023 is ongetwijfeld het werk *Tilted Head* van Mark Manders dat sinds oktober 2023 op ons voorplein prijkt. Het half liggend, zijwaarts gekanteld bronzen hoofd geeft het museum en het plein een nieuw aanzicht. *Tilted Head* stond eerder op de kop van Central Park in New York en werd later vervoerd naar Ronse, waar de van oorsprong Brabantse kunstenaar zijn atelier heeft staan. Dankzij fondsen, sponsors én de generositeit van de galerie Zeno X en de kunstenaar zelf, lukte het om dit beeld voor de museumcollectie te verwerven.

Het museum heeft drie schilderijen uit de collectie Mr. Jan Maarten Boll en Pauline Kruseman in langdurig bruikleen: een werk door Rob Birza, een werk door Erik Andriesse en een werk door Marc Mulders. De erfgenamen van Mr. Boll hebben gebruikgemaakt van de kwijtscheldingsregeling, waarbij het eigendom van deze werken is overgedragen aan de Staat der Nederlanden. Van de Rijksdienst voor het Culturele Erfgoed, de uitvoerder van de Staat in deze, ontvingen wij in 2023 een nieuwe bruikleenovereenkomst. De drie schilderijen blijven hiermee permanent deel uitmaken van de collectie van het museum. Het museum is de erfgenamen en Pauline Kruseman enorm dankbaar voor deze schenking.

In 2023 zijn diverse schenkingen ontvangen van mensen die het museum een warm hart toedragen. Hoewel alle ontvangen schenkingen belangrijke aanvullingen zijn op de collectie, lichten we er een nader toe.

In december 2023 schonken de erven van JCJ Vanderheyden het museum de *Zwarte Cabine*. Deze grote zwarte doos, een soort camera obscura, heeft sinds 1974 een plaats gehad in het atelier van de schilder en is gevuld met persoonlijke eigendommen, kleine schilderijtjes, foto's en werkmateriaal. Het levert letterlijk een boeiende blik op in het leven en het werk van de Bossche kunstenaar. Inmiddels heeft de *Zwarte Cabine* een plaats gekregen in de presentatie *Doorkijken*.

RESTAURATIES

door Ingrid Sonderen

Voorafgaand aan de grote Brueghel-tentoonstelling heeft lijstenrestaurator Camille Marchand een tweetal panelen, in langdurig bruikleen van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, in een klimaatbox gezet. Hierbij wordt om het paneel als het ware een luchtdichte doos gebouwd. Aan de voorzijde wordt een speciale glasplaat in de sponning van de lijst gezet en op de achterzijde wordt een kleine opbouw op de lijst gezet, waardoor het paneel ingesloten is. Deze box werkt als een buffer bij schommelingen in het klimaat. Er waren in de Brueghel-expositie diverse werken uit de vaste collectie van Het Noordbrabants Museum opgenomen. Camille Marchand heeft de lijsten van zeven werken aangevuld en geretoucheerd.

In mei zijn een zevental schilderijen in huis behandeld door restaurator Susanne Stangier. Een vlekje, kras of doffe plek werd plaatselijk bijgewerkt in de schone werkplaats of op zaal. Tijdens deze behandelingen werd meteen de conditie van de werken bekeken, waardoor we zicht houden op werken die in de toekomst eventueel een behandeling behoeven.

Dit jaar is ook de Wimpel der Prinsgezinden gerestaureerd door 2Restore Textielrestauratie in Den Haag. De wimpel is door zijn leeftijd en de gebruikte materialen een kwetsbaar object. Op de wimpel zijn enkele schilderijen op zijde te zien die tijdens een eerdere restauratie aan de wimpel waren vastgelijmd met vislijm. Deze lijm was in de loop der jaren verhard, waardoor verkleuringen waren ontstaan en delen van de zijdebeschilderingen waren losgekomen. Daarnaast waren er gaten in het katoenen steunweefsel en in de vluchtstroken van de wimpel ontstaan en waren er losse randjes van het franje zichtbaar. Restauratoren Daphne Reijs en Marije de Mol hebben de wimpel weer gestabiliseerd, de losse zijdefragmenten en de franje gefixeerd en het oppervlak gereinigd met kwastjes. Als laatste is een ondersteuning aangebracht waarop de gaten zijn vastgezet, waarmee de wimpel voorlopig weer behoed is van verder verval.

COLLECTIE-INFORMATIE EN -VERKEER

door Ingrid Sonderen

Collectie-informatie

In 2023 heeft de afdeling Collectiebeheer weer diverse vragen en verzoeken met betrekking tot de collectie ontvangen.

- 70 vragen over onze collectie en/of tentoonstellingen.
- 46 keer werd het museum door externen gevraagd beeldmateriaal te verstrekken van objecten uit de vaste collectie.
- 45 aanbiedingen van objecten, wat resulteerde in een aanwinst.

Gedurende de COVID-periode zijn de objectdossiers gedigitaliseerd, met als resultaat een enorme hoeveelheid digitale bestanden. In 2022 en ook in 2023 zijn deze digitale objectdossiers gecontroleerd en gekoppeld aan het collectiemanagementsysteem. De desbetreffende fysieke dossiers zijn verwijderd. De komende jaren wordt tijd geïnvesteerd om deze intensieve taak af te ronden.

Bruikleenverkeer

De volgende instellingen ontvingen dit jaar tentoonstellingsbruiklenen uit de collectie van Het Noordbrabants Museum: Cultuurhuis Bergeijk, Cacaofabriek Helmond, Markiezenhof, Bergen op Zoom, Drents Museum, Assen, Museum Jan Cunen, Oss, Heilige driehoek Biënnale, Oosterhout, Palazzo Te, Mantua, Stedelijk Museum, Breda, Museum Tongerlohuys, Roosendaal, Museum Krona, Uden, Cuyperhuis Roermond, Rijksmuseum voor Oudheden, Leiden.

Het Drents Museum in Assen organiseerde van 11 september 2023 tot en met 7 januari 2024 de tentoonstelling *Vincent op reis. Van Gogh in Drenthe*. Aan deze tentoonstelling heeft het museum *De spittende boerin* van Van Goghs hand ter beschikking gesteld. Hoewel deze publiekslieveling zeer gemist werd, verleenden we graag onze medewerking aan onze Drentse collega's.

EDUCATIE

door Aafke de Bruijn

Het onderwijs

In 2023 wist het onderwijs het museum steeds beter te vinden. In de stad 's-Hertogenbosch kwam dit onder andere door deelname aan de lees- en cultuurroute van Huis73 voor het primair onderwijs, door de intensieve contacten van Club Zien met het vmbo-onderwijs, en door het mbo-burgerschapproject in samenwerking met Koning Willem 1 College.

In februari 2023 vond de lancering van de Museumgame plaats. Een escape room-achtig spel waarbij leerlingen uit het vmbo in kleine groepen door het oplossen van een mysterie het museum beter leren kennen. Een test in de zomer wees uit dat het spel ook zeer geschikt is voor een iets jongere groep. Vanaf 2024 is de Museumgame ook voor groep 7 en 8 en families toegankelijk.

In maart en april 2023 vond de kleuterrondleiding Het feest van de Hertog, na het succes van het jaar ervoor, voor de tweede keer plaats. Een bijzondere samenwerking met professionele acteurs en studenten van de opleiding Artiest van het Koning Willem 1 College.

Bij de tentoonstelling over de familie Brueghel najaar 2023 maakten we een aangepaste versie van de bestaande onderwijsprogramma's Kunstpraat en Hoedan?! gericht op oude kunst, voor zowel primair onderwijs als onderbouw voortgezet onderwijs. Hiermee krijgen museumdocenten steeds meer tools om deze programma's bij diverse collectiepresentaties en tentoonstellingen in te kunnen zetten.

We kozen ervoor in 2023 om het onderwijswijsaanbod door middel van een LinkedIn-campagne onder de aandacht te brengen, om zo scholen die ons nog niet wisten te vinden te bereiken. De vele samenwerkingen met lokale en regionale partners, het onderwijs en deze promocampagne resulteerden er samen in dat in totaal 12.293 leerlingen, studenten, docenten en begeleiders in 2023, door middel van 716 rondleidingen, museumlessen en zelfstandige bezoeken het museum bezochten.

Club Zien

Club Zien is de naam van het Brabantbrede vmbo-project dat door middel van een subsidie binnen de Culturele basisinfrastructuur 2021-2024 (BIS) en een aanvullende subsidie van de provincie Noord-Brabant mogelijk wordt gemaakt. Het Noordbrabants Museum is penvoerder en beheerder van het project. In 2023 heeft het projectteam in co-creatie met het vmbo-onderwijs toegewerkt naar boekbaar aanbod voor onderbouw en bovenbouw. De ontwikkelde museumlessen zijn vanaf september 2023 zowel in Design Museum Den Bosch als in Het Noordbrabants Museum te boeken. De museumlessen zijn door 900 leerlingen (30 klassen) bij beide musea ervaren.

In het najaar is het merk Club Zien met bijbehorende website en campagne gelanceerd richting het onderwijs. Daarnaast is er een start gemaakt bij de andere deelnemende musea (Van Abbemuseum Eindhoven, Museum Helmond en Stedelijk Museum Breda) om ook daar in co-creatie met het lokale vmbo-onderwijs aantrekkelijk educatief aanbod te ontwikkelen. Vanaf 2024 sluiten er nog zes Brabantse musea aan bij de club, waarmee er in totaal elf musea deelnemen aan Club Zien.

In het verlengde van de positieve gesprekken met de Raad voor Cultuur, provincie Noord-Brabant en de vijf deelnemende musea in 2023 over het project en de naderende inzendtermijn voor de BIS-aanvraag 2025 t/m 2028, is besloten een projectaanvraag voor de nieuwe BIS-periode in te dienen. Hierin staan de borging in het schoolcurriculum, uitbreiding naar voortgezet speciaal onderwijs en praktijkonderwijs en uitbreiding van het aantal Brabantse musea centraal. Club Zien heeft als missie om te realiseren dat iedere Brabantse vmbo-leerling in zijn of haar schoolcarrière minimaal twee keer een museum in Brabant bezoekt. Meer informatie over Club Zien is te vinden op clubzien.nl. De uitgebreide verantwoording met een reflectie op de voorgenomen en gerealiseerde activiteiten, het document '2023 Inhoudelijke verantwoording BIS vmbo-project', is op te vragen door te mailen naar ontdek@clubzien.nl.

Bij de tentoonstellingen

Twee Keer Kijken

In de kunstwerken van Wim Delvoye in de tentoonstelling *Labour of love* die tot eind januari 2023 te zien was, kwamen enkele maatschappelijke onderwerpen aan bod (waaronder dierenrechten en religie) die publieke reacties op konden roepen. We kozen er daarom voor in een serie van drie avonden deze onderwerpen bespreekbaar te maken in de gespreksavondenserie genaamd *Twee Keer Kijken*. Het concept borduurde voort op de audiotour bij de tentoonstelling waarin er steeds vanuit twee verschillende perspectieven naar het werk van Delvoye werd gekeken en zo het onderwerp bespreekbaar werd gemaakt.

Deze eerste proefballon smaakte naar meer en maakte dat we de tentoonstelling *Brueghel: de familiereünie* aangrepen om wederom een gespreksavondenserie op te zetten. Omdat het aantal deelnemers in de tentoonstellingszalen beperkt bleef tot maximaal 50 deelnemers, kozen we ervoor een livestream op te zetten, zodat mensen ook vanuit huis deel konden nemen.

In totaal namen er 246 fysieke bezoekers en 529 online bezoekers deel aan de gespreksavonden in 2023.

Rondleidingen, lezingen, workshops en de online museumgids

Uiteraard kunnen bezoekers gebruikmaken van ons aanbod van rondleidingen, zowel bij de vaste collectie als de wisseltentoonstellingen. Met financiële steun van de Rabobank kunnen individuele bezoekers iedere zondag gebruikmaken van onze gratis instaprondleiding, waar veelvuldig gebruik van wordt gemaakt. Bij de tentoonstelling *Brueghel: de familiereunie* organiseerden we daarnaast betaalde instaprondleidingen en wisten groepen ons veelvuldig te vinden voor een groepsrondleiding, waardoor we geregeld volgeboekt waren. In totaal werden er tijdens deze tentoonstelling 284 rondleidingen voor volwassenen geven. In heel 2023 waren dit er 363. Daarnaast organiseerden we in samenwerking met Design Museum Den Bosch dertien vakantiewerkshops waar 140 kinderen in het voorjaar en in de zomer aan deelnamen.

In 2023 gaven we ook enkele online lezingen bij zowel tijdelijke tentoonstellingen als de vaste collectie, om zo mensen die wat minder makkelijk de weg naar het museum weten te vinden onder te dompelen in een avond vol kunst en cultuur. We organiseerden vaak twee versies; de wat meer laagdrempelige lezing *Kunst met een knipoog* en een lezing die iets meer de diepte in ging Kunst voor de kenner. In totaal organiseerden we zes lezingen waar 1.049 kijkers aan deelnamen.

Naast de online lezingen en de livestream van *Twee Keer Kijken* kunnen bezoekers nog verder de verdieping opzoeken met de online museumgids die zowel in het museum als thuis via de eigen smartphone te benaderen is. In deze online gids krijgt de bezoeker via een eenvoudige link (hnbm.uwmuseumgids.nl) of QR-code toegang tot de zaalteksten, filmpjes en audiofragmenten. In de gids is info te vinden over zowel de tijdelijke tentoonstellingen als de vaste collectie, inclusief gratis audiotour door de vaste collectie.

Producten en activiteiten voor verschillende doelgroepen

Bij *Efteling: De tentoonstelling* interviewden we medewerkers, bezoekers en andere stakeholders over de geschiedenis van het park en hun bijdrage of herinnering daaraan. De interviews gaven een verdieping én vermenschlijking bij wat de bezoekers in de tentoonstelling konden zien en lezen. Daarnaast ontwikkelden we een speurtochtkaart voor de kleintjes en konden ze een boodschap voor Holle Bolle Gijs tekenen of schrijven. Ook organiseerden we een tekenwedstrijd, waarin we jong en oud opriepen een eigen sprookje te tekenen. We ontvingen 125 inzendingen in verschillende leeftijdscategorieën.

Bij de tentoonstelling *High Fashion & Street Style* is in samenwerking met Mals Media een film gemaakt waarbij diverse mensen uit de hedendaagse mode-industrie reageerden op de foto's in de tentoonstelling en de ontwikkeling van de mode-industrie in het algemeen.

Het verhaal van de familie Brueghel werd in de tentoonstelling *Brueghel: de familiereunie* verteld door middel van een bijzondere videoanimatie. Daarnaast stelden we de huidige generatie creatieve familiebedrijven in de drie korte films alle vragen over een familiebedrijf die we de familie Brueghel niet meer kunnen stellen.

Jacqueline Grandjean en Ann Demeester van Kunsthaus Zurich gingen met elkaar in gesprek over de vrouwen in de familie Brueghel en de positie van de vrouw in de beeldende kunst in het algemeen. Een film van dit gesprek is terug te zien in de tentoonstelling.

Door de inzet van een educatie flyer en de mogelijkheid tot het boeken van een familieworkshop daagden we families, vrienden en familiebedrijven uit de tentoonstelling samen te bezoeken en ervaren en zo de onderlinge familiebanden te bespreken.

Verder ontwikkelden we een luxe kaartspel dat verkocht werd in de museumwinkel. Dit familiespel stelt op een speelse manier vanuit de kunstwerken van de familie Brueghel alledaagse familiekwesaties aan de kaak. Een mooie manier om met een kunstwerk als aanleiding met elkaar het gesprek aan te gaan.

Publieksprogramma

Naast de programmering van activiteiten bij tentoonstellingen, organiseerden we activiteiten gekoppeld aan de museumcollectie.

Kunstenaarsontmoetingen

JUMP! is een talentontwikkelingstraject voor jonge beeldend kunstenaars in Brabant. Op 2 december ontvingen we JUMP! in het museum, waarbij vanuit het gezamenlijk traject tien JUMP!-kunstenaars Mark Manders, de kunstenaar van het beeld *Tilted Head* op het voorplein, hebben ontmoet. Tijdens deze ontmoeting en uitwisseling stonden conceptontwikkeling en werkwijze centraal. Naast een presentatie van Manders over zijn eigen werk en werkwijze toonden ook de JUMP!-kunstenaars hun werk. Tijdens het middagprogramma was klei het verbindende middel om tijdens het maken met elkaar het gesprek aan te gaan.

Diverse activiteiten voor diverse publieksgroepen

In de zomer van 2023 organiseerden we in samenwerking met Zomerclub Plus workshops zowel in het museum als op Brede Bossche scholen in de prachtwijken van 's-Hertogenbosch met als doel kinderen en hun ouders te bereiken die normaal gesproken de weg naar het museum niet zo snel weten te vinden. Er namen verschillende BBS-en deel aan het programma.

In samenwerking met stichting Museum Plus Bus organiseerden we rondleidingen voor bewoners van verzorgingshuizen die niet meer zelfstandig naar het museum kunnen komen. In 2023 bezochten 22 bussen het museum.

Voor bewoners die het museum niet kunnen bezoeken maakten we samen met Club Goud al een aantal keer een *Pop-up Expo* met enkel replica's van onze museumcollectie dat langs diverse Brabantse verzorgingshuizen reist. Begin 2023 reisde een aangepaste expo met favoriete replica's door bewoners zelf geselecteerd langs enkele verzorgingshuizen.

Daarnaast hebben we 2023 gebruikt als proefjaar voor het organiseren van terugkerend prikkelarm museumbezoek een keer per maand. Er wordt door bezoekers zeer positief gereageerd op het aanbieden van deze mogelijkheid. Daarom is besloten er in 2024 mee door te gaan.

Verder is aansluiting gevonden bij het stedelijke initiatief *Quiet Community* (ledenorganisatie voor mensen die in stille armoede leven en producten of diensten aangeboden krijgen) waarvoor we bij *Efteling: De tentoonstelling* een gratis avond organiseerden, waarbij museummedewerkers en beveiliging vrijwillig dienst draaiden om bezoekers te ontvangen. Bij de tentoonstelling *Brueghel: de familiereünie* voorzagen we de organisatie van 75 gratis entreetickets. Na evaluatie bleek dat bezoekers liever anoniem het museum willen bezoeken.

Buurt naar het museum

Buurt naar het museum is een project in opdracht van de gemeente ‘s-Hertogenbosch samen met Design Museum Den Bosch, gericht op mensen uit Bossche wijken voor wie museumbezoek niet vanzelfsprekend is. In 2023 en 2024 richt de pilot zich op buurtbewoners uit De Hambaken (Noord) en Gestelse Buurt (Nieuw Zuid) om te horen naar wat er nodig is om de weg naar het museum te (blijven) vinden. Vervolgens worden activiteiten als buurtuitstapjes, groepsbezoeken en allerlei andere culturele activiteiten opgezet die de nieuwe doelgroepen naar het museum helpen. Buurt naar het museum is niet los te zien van de tendens van musea om hun drempels te verlagen en te werken aan een inclusievere en toegankelijke benadering. Essentieel in het project is de vraag: *Hoe kan het museum van vandaag worden ontworpen om direct omwonenden en stadgenoten te betrekken?*

In de maanden juni en juli is een verkenning geweest in verschillende Bossche buurten en zijn de eerste stappen gezet naar de twee uitgekozen wijken (waar het gevoel van sociale cohesie laag is). Na de zomervakantie is dit werk geïntensiveerd en gewerkt aan een uitgebreider Project/Actieplan dat als opmaat dient naar een Adviesplan eind 2024.

Naast verschillende kleine uitstapjes van geïnteresseerde bewoners uit de buurt naar het museum, vond er in december 2023 een fietstocht met museummedewerkers, waaronder de directeuren, naar de wijken plaats. Wederzijdse interesse is immers de basis van een goede verstandhouding. De geste die de musea vervolgens deden: de sleutelfiguren in de wijk uitnodigingen voor een lunch in de brasserie en een rondleiding. In 2024 zal *Buurt naar het museum* meer zichtbaar worden in het museum met regelmatige groepsbezoeken en speciale activiteiten, in samenwerking met de buurtbewoners.

Bezoekersaantallen educatie 2023

Educatie Kassa - Ellicash					
Individueel jongerenbezoek	1e kwartaal	2e kwartaal	3e kwartaal	4e kwartaal	Totaal 2023
Studenten & CJP	978	1611	745	443	3777
<18 jaar	4731	9769	1669	1603	17772
Totaal aantal bezoekers ter vergelijking	5709	11380	2414	2046	21549

Onderwijs*	1e kwartaal	2e kwartaal	3e kwartaal	4e kwartaal	Totaal 2023
Primair onderwijs	1446	1391	206	321	3364
Museum in de klas	480	336	60	180	1056
Voortgezet onderwijs vmbo	655	602	264	462	1983
Voortgezet onderwijs havo/vwo	377	1052	929	723	3081
Hoger onderwijs mbo/ROC-studenten	461	542	272	87	1362
Hoger onderwijs hbo/wo-studenten	38	49	23	120	230
Docent/leraar/begeleider	375	439	221	182	1217
TOTAAL	3832	4411	1975	2075	12293

Aantal producten onderwijs*	1e kwartaal	2e kwartaal	3e kwartaal	4e kwartaal	Totaal 2023
Museumlessen onderwijs (Max. 16 II.)	49	55	18	25	147
Museum in de klas (Max. 32 II.)	16	11	2	6	35
Rondleidingen onderwijs (Max. 16 II.)	167	105	51	63	386
Zelfstandige schoolbezoeken (Max. 16 II.)	24	75	20	29	148
Leskisten (Romeinen en Middeleeuwen)	5	3	0	5	13

SEM

Aantallen Consumentenmarkt**	1e kwartaal	2e kwartaal	3e kwartaal	4e kwartaal	Totaal 2023
Aantal rondleidingen volwassenen (Max. 15 p.)	44	7	30	282	363
Betaalde kinderworkshops (Aantal deelnemers)	0	0	45	0	45
Gratis kinderworkshops (Aantal deelnemers)	50	45	90	0	185
Zondagmiddagronddleiding (Aantal deelnemers)	276	341	253	299	1169
Zondagmiddagrinleiding (Aantal deelnemers)	32	31	32	0	95
(Online)lezingen (Aantal deelnemers)	521	528	0	69	1118
Theatervoorstelling (Aantal deelnemers)	0	234	0	0	234
Twee keer kijken live (Aantal deelnemers)	124	0	0	122	246
Twee keer kijken online (Aantal deelnemers)	1294	0	0	529	1823

* inclusief museum in de klas
** alle rondleidingen, workshops en lezingen bij evenementen zijn hierin niet opgenomen

CULTURELE SAMENWERKING

ANWB
Blauwe Engelen
Brabant C
Club Goud
CJP
De Efteling
Den Bosch Partners
Design Museum Den Bosch
DOCIS – Directeuren Overleg Culturele Instellingen
’s-Hertogenbosch
Erfgoed Brabant,
Hermes Regionaal Business Netwerk
Huis73
Jazz in Duketown
JINC
JK Art Foundation
JUMP!
Kunstloc Brabant
LKCA
Museum Helmond
Museum Plus Bus
Museumvereniging
Nationale Nederlanden Kunstfestival
Nederlands Bureau voor Toerisme & Congressen (NBTC)
November Music
Open Monumentendag
Stedelijk Museum Breda
Theater aan de Parade
Theater Artemis
Van Abbemuseum
Quiet Den Bosch
Van Gogh Brabant
Van Gogh Europe
Van Gogh Kerk
Van Goghhuis
Van Gogh Museum
Vincentre Van Gogh Village,
VisitBrabant,
Vrije Academie
Wij Doen Dingen,

Zinnig Zuiden
Alsmede de vele bruikleengevers in binnen- en buitenland

SAMENWERKINGEN MET HET ONDERWIJS

Avans Hogeschool, ’s-Hertogenbosch
Bossche Vakschool ’s-Hertogenbosch
Curio prinsentuin, Andel
De Rijzert, ’s-Hertogenbosch
Fioretti College, Veghel
Fontys PABO, ’s-Hertogenbosch
Fontys Hogeschool, Tilburg
d’Oultremontcollege, Drunen
JADS
Kindcentrum Het Stadshart, ’s-Hertogenbosch
Kindcentrum Zuiderster, ’s-Hertogenbosch
Kunstacademie AKV ffl St. Joost
L.W. Beekmanschool, ’s-Hertogenbosch
Maurick College, Vught Sint-Janslyceum,
’s-Hertogenbosch
SG De Overlaat, Waalwijk
Van Maerlant, ’s-Hertogenbosch
Yuverta vmbo, ’s-Hertogenbosch
Walewyc-mavo, Waalwijk
Willem van Oranje College, Waalwijk

DEVELOPMENT

door Nazanin Moarref

Na interne wisselingen op de afdeling Development is een doorstart gemaakt met deze afdeling, die zich bezighoudt met sponsoring, partnerships en fondsenwerving. Dit resulteerde in een frisse wind met optimistische ontmoetingen, verbindingen en goede moed voor de toekomst. Met elkaar.

Wij konden rekenen op steun van bedrijven en particulieren die Het Noordbrabants Museum onbewogen een warm hart blijven toedragen. Te midden van de verandering is de betrokkenheid met kunst, cultuur en Brabant onomstotelijk gebleven, een constante. Wij zijn onze partners: de bedrijven, particulieren, fondsen en stichtingen, dan ook bijzonder dankbaar voor hun genereuze steun en vertrouwen. Dit heeft, naast oprechte betrokkenheid, een belangrijk verschil gemaakt in onze financiële situatie en het museum in staat gesteld om de toekomst daadkrachtig en vol moed tegemoet te gaan.

Het huis

Per 1 juli 2023 is met de komst van het nieuwe hoofd Development het team compleet, te verstaan uit: hoofd (1 FTE), relatiemanager (0,8 FTE), events (0,8 FTE) en fondsenwerver (0,4 FTE). Vrijwel meteen is met het development team in het eerste halfjaar ingezet op een heldere, concrete doelstelling: het ontwikkelen van vijf relevante datapunten per development-vakgebied en het verzamelen van bestaande data. Door het gezamenlijk in kaart brengen van de behaalde resultaten tot nu toe (0-meting) is een goede basis gelegd om de strategie voor de komende vijf jaar op een data-gedreven manier te bepalen.

Er is gezamenlijk gebrainstormd over wat development voor elk teamlid betekent en er is tijd gestoken in het afbakenen van de ‘development scope’. Zo is er bepaald welke vakgebieden relevant zijn binnen de afdeling en welke afgestoten konden worden. Dit heeft richting, helderheid en transparantie gegeven aan de afdeling. Zo is er gekozen om de commercie (winkel) elders onder te brengen en is het portfolio ‘personen die kunst hebben geschonken aan het museum’ ondergebracht bij collega’s van de afdeling Collectie & Tentoonstellingen.

Logischerwijs is saamhorigheid onderdeel van een goedwerkend, succesvol team. Er is ruimte gemaakt om samen de omgangsregels, huisregels en het vergaderschema te bepalen en elke week een weekstart op te zetten. Het ophalen van bestaande kennis, zowel intern als extern, het kennismaken met nieuwe collega’s en afdelingen, verdiepen in de museale sector, de missie/visie eigen maken en het vastbijten in zowel strategische als operationele taken hebben een goed beeld van Het Noordbrabants Museum gegeven en gediend als onboarding voor het nieuwe hoofd Development. Een stevige basis is gelegd: het huis staat.

Hallo!

Gedurende het jaar is ruimte gemaakt om de verbinding tussen partners onderling aan te sterken en tegelijkertijd kennis te maken met trouwe partners van het museum. Nieuwe gezichten aan beide kanten vergen ruimte, vertrouwen en tijd om tot een duurzame relatie te komen.

Ontmoetingen hebben gedurende het gehele jaar plaatsgevonden voor alle zakelijke en particuliere partners. De bijeenkomsten bij de previews van de tentoonstellingen: *Thomas Trum*, *Efteling*, *High Fashion & Streetstyle* en *Brueghel* zorgden voor een actieve verbinding met het museum en met elkaar. Specifiek de laatstgenoemde

tentoonstelling behelsde een thematiek met vele raakvlakken bij onze partners: oude kunst, familie (bedrijven), generaties. Dit zorgde voor een belangrijke impuls aan verbondenheid met het museum.

De jaarlijkse sponsoravond, een toast op de start van het culturele seizoen en een jaarafsluiting hebben gezorgd voor feestelijke momenten. Het museum heeft het voortouw genomen en onze partners uitgenodigd om persoonlijk kennis te maken in het museum. De nieuwe koers van het museum is persoonlijk met vrienden, sponsors en partners gedeeld en de bijeenkomsten gaven ruimte aan interessante gesprekken en uitwisselingen. Contact, communicatie en transparantie liggen aan de basis van een succesvolle samenwerking en dit fundament is dan ook goed gelegd. Wij waarderen de openheid en het enthousiasme van onze partners hierin en zijn hen dan ook zeer dankbaar voor de aanmoedigende reacties.

Vaste partner: VriendenLoterij

Het museum ontvangt als vaste partner van de VriendenLoterij jaarlijks een bijdrage voor aankopen, tentoonstellingen en beheer en behoud van de collectie. De bijdrage die in 2023 is uitgekeerd over het jaar daarvoor bedraagt €663.644. Daarvan is €363.644 door een groot aantal loterijdeelnemers speciaal aan ons museum toegekend.

Als dank voor de deelnemers aan de VriendenLoterij organiseert het museum exclusieve bijeenkomsten. Op 23 en 24 april ontvingen we 50 loterijdeelnemers tijdens een VIP-weekend in 's-Hertogenbosch. Na een ontvangst in de Blauwe Salon met een drankje en een hapje is aansluitend onder begeleiding van onze museumdocenten een speciale rondleiding gegeven door *Efteling: De tentoonstelling*. Aansluitend heeft een bijzonder diner plaatsgevonden in de Gele Salon tussen de prachtige bloemstilleven.

Behalve loterijdeelnemers ontvingen wij op 9 november ook ruim 30 medewerkers van de Goede Doelen Loterijen zelf tijdens een locatiebezoek bij ons in het museum. Onze conservator/historicus heeft een inleidende lezing gegeven over de tentoonstelling *Brueghel: de familieëunie* en onze relatiemanager heeft teruggeblikt op de mooie herinneringen en evenementen die in samenwerking met de VriendenLoterij zijn georganiseerd.

Daarnaast zijn tegen het einde van het jaar, in het weekend van 9 en 10 december, de VriendenLoterij Open Dagen georganiseerd. Gedurende deze twee dagen ontvingen we 2.000 deelnemers die kennismaakten met de werken van Brueghel middels een speciale inleidende lezing en genoten zij aansluitend van speciale rondleidingen door het museum. Wij kijken terug op een mooie, vruchtbare samenwerking met de VriendenLoterij en zien uit naar de samenwerking in de komende jaren.

Stichting Vrienden van Het Noordbrabants Museum

Het Noordbrabants Museum is trots op de vele vrienden die bij het museum betrokken zijn. De ruim 1.100 vrienden dragen hun museum een bijzonder warm hart toe en ondersteunen het museum, ook in financiële zin, bij collectieaankopen, tentoonstellingen en projecten. Inhoudelijke activiteiten, variërend van ontvangsten, previews tot inleidingen door conservatoren betrekken de vrienden bij het museum.

In 2023 droegen de vrienden (o.a. samen met de VriendenLoterij) bij aan de verwerving van het vier meter hoge beeld van Mark Manders op het voorplein. Het werk markeert de nieuwe fase van het museum en is in het bijzijn van onze vrienden feestelijk onthuld. Met deze steun wordt de grote verbondenheid van de vrienden met het museum benadrukt. Wij zijn de vrienden zeer dankbaar voor hun steun en betrokkenheid!

In 2023 werden verschillende activiteiten voor de vrienden georganiseerd. Zo zijn we het jaar gestart met een nieuwjaarsbijeenkomst en gaf de eerstvolgende vriendentafel bij *Efteling: De tentoonstelling* ruimte om elkaar weer te ontmoeten en beter te leren kennen. Gedurende het jaar zijn verschillende samenkomsten georganiseerd en is kennisgemaakt met de nieuwe gezichten aan beide kanten. Aan het einde van het jaar is een verdiepend gesprek gevoerd met de vriendenambassadeurs om gehoor te geven aan de verwachtingen van onze trouwe vrienden.

Schenken en Nalaten

In 2023 zijn diverse persoonlijke gesprekken gevoerd rondom het thema *Schenken en Nalaten*. Wij zijn de particulieren die het museum in hun testament opnemen, bijvoorbeeld als erfgenaam of door kunstwerken na overlijden aan Het Noordbrabants Museum na te laten, zeer erkentelijk. Sommige gesprekken leidden gedurende het jaar tot schenking van kunstwerken die passen in de museale collectie en daar schitteren voor toekomstige generaties. Elk gesprek is anders, maar de gemeenschappelijke deler is het warme hart dat mensen hebben voor Brabantse kunst en geschiedenis. Zij zijn ervan overtuigd dat hun werk of bijdrage bij het museum op de juiste plek is en zo voor lange tijd zichtbaar wordt voor een groot publiek.

DE ONDERNEMING

door *Jasmijn de Visser*

Organisatie

Het Noordbrabants Museum is een organisatie met 50 medewerkers, zijnde 43 fte (ultimo 2023) en kenmerkt zich door een familiale cultuur. In 2022 is door de komst van Jacqueline Grandjean een managementstijl geïntroduceerd die zich kenmerkt door meer inspraak en die tegelijkertijd ook meer verantwoordelijkheid legt bij de medewerker. Zoals vaker het geval is bij een directiewissel zijn er meerdere mutaties geweest in de directe managementlaag onder directie. In het managementteam is hoofd Marketing Communicatie Stella Nulens aangebleven en is het MT in 2023 verder aangevuld met Jasmijn de Visser (zakelijk directeur per 1 april), Nazanin Moarref (hoofd Development per 1 juli), Aafke de Bruijn (hoofd Publiek per 1 juli) en een nieuw hoofd Collectie & Tentoonstellingen Ranti Tjan (per januari 2024).

Rond de zomer hebben we met project Carrousel een interne verhuizing van kantoren uitgevoerd en hebben medewerkers de vrijheid gekregen hun nieuwe werkplek te personaliseren met bijvoorbeeld een andere kleur op de muur, planten of posters. Eind 2023 werden alle werkplekken voorzien van sta-zitbureaus en nieuwe bureaustoelen.

Vanuit de kernwaarden, missie en visie (2022) zijn vier strategische pijlers ontwikkeld, met daarbij horende doelen. Deze doelen zijn vanuit de medewerkers en de afdelingen opgehaald en binnen de strategische missie geplaatst. In 2023 hebben we het verandertraject verder handen en voeten gegeven. De plenaire sessies voor het voltallige personeel (elke zes weken) hebben steeds meer een interactief karakter voor en door de collega’s zelf. We hadden een waardevolle teamdag bij de Verkadefabriek waarin we hebben teruggekeken en letterlijk gedane zaken achter ons hebben gelaten. In oktober zijn we met het voltallige museum naar Antwerpen getogen voor een inspirerend bezoek aan KMSKA en rondleiding door de stad met een afsluitend diner.

Om deze verandering ook organisatorische kracht bij te zetten, is na de zomer een interne HR-adviseur aangenomen. De functie van HR-adviseur is nieuw binnen het museum en stelt ons in staat voldoende aandacht te geven aan onze rol als goed en aantrekkelijk werkgever. In november hebben alle medewerkers een tweedaagse training projectmatig werken gevolgd. In 2023 zijn twee nieuwe externe vertrouwenspersonen aangesteld. In oktober is de nieuwe regeling woon-werkverkeer geïntroduceerd, waarbij duurzaam gereisde kilometers volledig worden vergoed om medewerkers te stimuleren met ov of fiets naar het werk te komen.

Omdat de zorg voor personeel natuurlijk niet alleen bij HR ligt, gaan wij in februari 2024 met alle leidinggevendenden van het museum een vierdaagse training leidinggeven volgen bij de organisatie Per4mance. Het MT heeft daarnaast in haar nieuwe samenstelling in 2023 een ontwikkeltraject met trainers van bureau Jonathan Warner gevolgd.

Verzuim

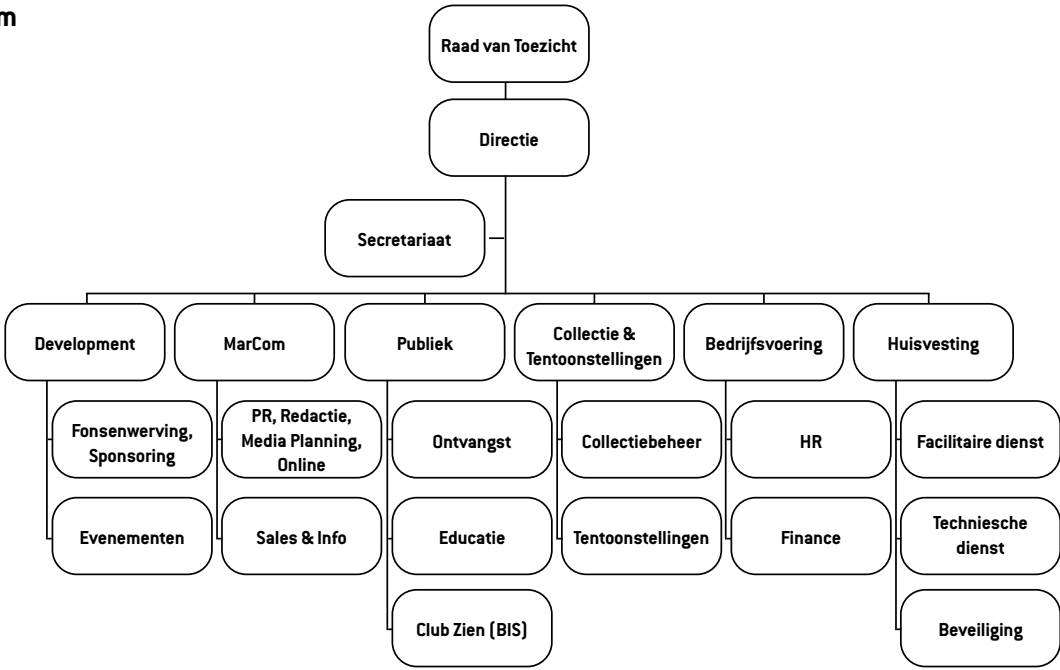
Het verzuim is historisch gezien hoog, zo ook in 2023. In 2023 was het ziekteverzuim gemiddeld 7,8% met daarin veel langdurig verzuim door psychische klachten en een hoog frequent verzuim. We zijn inmiddels in gesprek met de bedrijfsarts om dit percentage actief te verlagen. Verder hebben wij een aantal collega’s gekoppeld aan een externe coach. In de leiderschapstraining in februari 2024 zal ook veel aandacht uitgaan naar het voorkomen en begeleiden van verzuim bij medewerkers.

Social return

Social return geeft inhoud aan iets teruggeven aan de samenleving. Voor musea betekent dit dat ze niet alleen kunst en geschiedenis tentoonstellen, maar ook een plek creëren waar mensen samenkomen, leren en zich kunnen ontwikkelen. Dit is belangrijk omdat musea meer willen zijn dan alleen een plek waar kunstwerken worden bewaard. Ook Het Noordbrabants Museum wil een rol spelen in het verbeteren van de samenleving door educatie, culturele uitwisseling en het bevorderen van sociale cohesie. Door activiteiten samen met gemeenschappen van mensen te organiseren zoals workshops, lezingen en evenementen, hebben musea een positieve impact op meer verbinding in de samenleving en bijdragen aan sociale cohesie.

In 2023 is een arbeidskracht van WeenerXL gestart met licht facilitaire werkzaamheden. Deze medewerker heeft in korte tijd volledig haar draai gevonden binnen ons museum. We hopen haar nog lang als gewaardeerde collega te mogen behouden. In 2023 hebben we twee kansplaatsen mogen aanbieden aan startende professionals, een ervan is inmiddels omgezet in een vast dienstverband. Eind 2023 heeft het museum twee oudere werknemers in dienst genomen (doelgroep 55 jaar of ouder). Zo zorgen we dat we een betere afspiegeling worden van de maatschappij. Ook hebben we weer diverse studenten geholpen met hun afstudeer- of stageopdracht en was er in 2023 voor het eerst een ‘baas van morgen’ van JINC waarin een basisschoolkind het roer voor dagje overnam.

Organogram

Naast het aanstellen van een HR-adviseur zijn er diverse wijzigingen doorgevoerd in ons organogram. De afdeling CPE (Collectie, Publiek en Educatie) heet nu CT (Collectie en Tentoonstellingen) en de afdeling Publiek is opnieuw vormgegeven en uitgebreid met Educatie. De afdeling FD (facilitaire dienst) en TD (technische dienst) worden begin 2024 samengevoegd tot een afdeling facilitaire zaken. Een groot deel van de functies werd dit jaar opnieuw beschreven, zodat we zodra de museumvereniging het nieuwe functiehandboek publiceert medio 2024, over kunnen gaan tot weging van de functies.

ONDERNEMINGSRAAD

door Anne Dekker

Evenals 2022 was ook 2023 een turbulent jaar voor het museum, maar ook een jaar van positieve vernieuwing. Er is een nieuw beleidsplan opgesteld met gedragen toekomstplannen. De nieuwe koers die we in 2022 met de komst van Jacqueline Grandjean zijn gaan varen, krijgt steeds meer vorm. Onder andere in de aanloop naar de tentoonstelling *Imagine Home*. En op de museumavonden werd de nieuwe artistieke leiding ook zichtbaar voor bezoekers.

Intern sluit de Ethische Code voor Musea van de Museumvereniging, die alle huidige en toekomstige medewerkers moeten ondertekenen, goed aan bij de nieuwe missie en visie.

Begin 2023 werd de positie van de secretaris van de OR vacant, zijn er verkiezingen gehouden en is de functie ingevuld.

Met de aanstelling van een nieuw hoofd Development, een hoofd Collectie & Tentoonstellingen en intern opvullen van de nieuwe functie hoofd Publiek is het MT weer op volle sterkte. Hier is de OR actief bij betrokken geweest. De OR is in 2023 geïnterviewd als onderdeel van het door de raad van toezicht ingestelde onderzoek naar de regeling met de voormalig directeur-bestuurder.

In 2023 is een HR-adviseur in dienst getreden van het museum. Een nieuwe functie waarmee aantoonbaar meer aandacht is gekomen voor personeelszaken. Er is onder andere gewerkt aan het updaten van het personeelshandboek. Samen met zakelijk directeur Jasmijn de Visser zijn er veel stappen gezet in het belang van alle werknemers en de organisatie.

De directie en de OR pleitten voor zowel een vrouwelijke als een mannelijke vertrouwenspersoon. Roos van de Westelaken en Michiel Geursen zijn bereid gevonden om zich in die rol aan het museum te verbinden.

INVESTERINGEN IN MUSEUMCOMPLEX

door Jasmijn de Visser

In 2023 hebben we het Koetshuis een grondige opknapbeurt gegeven en hebben daar vanaf de Brueghel-tentoonstelling de kaartverkoop- en controle gedaan. Voor een drukbezochte tentoonstelling als deze bleek dat een heel goede zet in het reguleren van de bezoekersstromen. Tegelijkertijd hebben we nieuwe kluisjes geplaatst als uitbreiding op de huidige en de entreehal een nieuw frisser uiterlijk gegeven met roze tapijt en een grote rode ronde bank. Verder zijn er geen grootschalige investeringen in het museumcomplex uitgevoerd. Op diverse plekken zijn de gebruikelijke herstel- en onderhoudswerkzaamheden uitgevoerd, op bijvoorbeeld rolluiken, verduistering screens op de sheddaken, veiligheidsinstallaties en sanitair. Bij de technische dienst is een nieuwe ‘schone werkplaats’ gebouwd waarin kunstwerken veilig kunnen worden gehanteerd.

In 2023 zijn we een huisvestingsprogramma gestart, waarin we vooruitkijken in de tijd en ons voorbereiden op de uitbreiding richting de ruimte van het Design Museum.

SAMENWERKING MUSEUMKWARTIER

door Jasmijn de Visser

Design Museum Den Bosch

Het reguliere overleg tussen de directies van de twee musea werd ook in 2023 voortgezet. Doel van dit overleg is optimalisering van de samenwerking en afstemming van museale activiteiten en bedrijfsvoering. Ondanks onze gescheiden ICT-omgevingen, hebben we gezamenlijk een nieuwe ICT-leverancier geselecteerd.

De samenwerking tussen de twee educatieve afdelingen gericht op families en onderwijs (waaronder Club Zien) wordt voortgezet. Zeker voor scholen die een dagje Den Bosch willen organiseren, kunnen we goed samen optrekken. Scholen die met veel klassen tegelijk het museum willen bezoeken, verdelen we veelal over de twee musea.

Ook de organisatie van avondopenstellingen (museumavond) wordt voortgezet, alsmede de samenwerking tussen de operationele teams aangaande evenementen in het complex. Ook op gebied van communicatie blijven de musea elkaar met regelmaat opzoeken. Het project *Buurt naar het museum* is een mooie aanvulling op de nauwe samenwerking.

Erfgoed Brabant en Provinciaal Depot Bodemvondsten

De educatie-afdeling van Erfgoed Brabant gebruikt in goed overleg de vaste presentatie *Het verhaal van Brabant* voor diverse trainingen en bijeenkomsten voor het onderwijs en wijst daarbij tevens op het educatief aanbod dat bij deze zaal in samenwerking met Erfgoed Brabant is ontwikkeld. Daarnaast heeft Erfgoed Brabant meegewerkt aan de ontwikkeling van een nieuwe onderwijsrondleiding voor de bovenbouw van havo/vwo genaamd Betekening, waarbij persoonlijke betekenisgeving aan kunst, cultuur en erfgoed centraal staat.

Op het gebied van de digitale ontsluiting van de collectie werken wij samen met de Brabant Cloud. Zo kan onze volledige collectie van circa 30.000 objecten zowel rechtstreeks worden doorzocht via de eigen website hetnoordbrabantsmuseum.nl (ook: hnbm.nl) als via de website brabantserfgoed.nl. Weliswaar biedt de eigen website uitgebreidere zoekmogelijkheden, maar gebruik van de website brabantserfgoed.nl biedt de mogelijkheid dwarsverbanden te leggen met andere Brabantse erfgoedcollecties.

FINANCIËN

door Jasmijn de Visser

Het jaar 2023 was financieel gezien een goed jaar. Met ruim 43.000 meer bezoekers dan begroot, kwamen ook de inkomsten uit entreegelden € 475.000 hoger uit. Op het moment van opstellen van de begroting voor 2023 waren er grote zorgen om de stijgende energiekosten. Gelukkig daalden de energietarieven ten opzichte van de forecast van ruim € 700.000 zoals we die eind 2022 maakten en kregen we een tegemoetkoming in de energiekosten van gemeente 's-Hertogenbosch en het Rijk. Hierdoor hadden we een meevaller van € 143.000 ten opzichte van de begroting. Tegenover deze meevallers stonden ook hogere bedrijfskosten. De overschrijding van de bedrijfskosten komt met name voort uit niet begrote bedrijfsbrede opleidingskosten en advies- en accountantskosten die zijn gemaakt voor de herziene regeling van de voormalig directeur-bestuurder. Onze kantoorcollega's zijn intern verhuisd en voorzien van sta-zit bureau's en nieuwe bureaustoelen. Voor 2023 is 50% van de opbrengst van de VriendenLoterij (gecorrigeerd met de wervingskosten) toegevoegd aan de reservering activiteiten en programmering. Dat betekent dat € 271.104 wordt toegevoegd aan deze activiteitenreserve.

Meer financiële informatie is te vinden in de jaarrekening 2023.

FINANCIËLE CIJFERS

Balans per 31 december 2023 (na resultaatbestemming)

ACTIVA

Vaste activa	31 dec. 2023	31 dec. 2022
<i>Materiële vaste activa</i>		
Museumcollectie	p.m.	p.m.
Deelcollectie bijzondere verwervingen	2.500.000	2.500.000
Inrichting museale en semi-openbare ruimten	-	242.209
Bedrijfsmiddelen	90.117	-
	2.590.117	2.742.209
<i> </i>		
 Vlottende activa		
<i>Vorderingen en vooruitbetalingen</i>		
Debiteuren	180.501	169.943
Omzetbelasting	396.860	141.038
Overige vorderingen en vooruitbetalingen	906.206	845.211
	1.483.567	1.156.192
<i> </i>		
<i>Liquide middelen</i>		
Banken	8.639.975	9.020.154
Kas	4.140	5.276
	8.644.115	9.025.430
TOTAAL ACTIVA	12.717.799	12.923.831

Balans per 31 december 2023 (na resultaatbestemming)

PASSIVA

Eigen vermogen	31 dec. 2023	31 dec. 2022
<i>Bestemmingsfondsen en reserves</i>		
Ambitiefonds	1.894.831	2.245.539
Het Noordbrabants Museum Fonds	2.594.764	2.712.037
Activiteiten reserve	539.957	268.853
	5.029.552	5.226.429
<i> </i>		
<i>Algemene reserve</i>		
Algemene reserve - provinciale middelen	348.706	348.706
Algemene reserve - museale middelen	-24.677	-24.677
Onverdeeld resultaat boekjaar	78.630	-
	402.659	324.029
Totaal Eigen vermogen	5.432.211	5.550.458
<i> </i>		
Aankoopfonds		
Aankoopfonds	595.169	942.769
	595.169	942.769
<i> </i>		
Vorzieningen		
Voorziening onderhoud en bouwkundige aanpassingen	2.039.766	2.041.754
Voorziening integratie particuliere collectie	325.386	336.363
	2.365.152	2.378.117
<i> </i>		
Langlopende schulden		
Investeringsbijdragen inrichting	-	242.209
Overige schulden	1.250.000	1.300.000
	1.250.000	1.542.209
<i> </i>		
Kortlopende schulden		
Crediteuren	830.566	639.133
Overige schulden	2.244.701	1.871.145
	3.075.267	2.510.278
TOTAAL PASSIVA	12.717.799	12.923.831

Staat van baten en lasten 2023

		Rekening 2023	Begroting 2023	Rekening 2022
BATEN				
Subsidies		5.850.975	5.722.250	5.450.708
Baten van particulieren		-	-	489.485
Eigen inkomsten		4.559.212	4.115.050	3.344.042
TOTAAL BATEN		10.410.187	9.837.300	9.284.235
LASTEN				
Personeelskosten		3.080.256	3.057.700	2.696.225
Huisvestingskosten		2.930.862	3.328.600	2.873.195
Collectiekosten		872.613	77.000	147.471
Overige kosten		1.718.426	1.504.100	1.453.152
Activiteiten		1.886.763	2.057.250	636.563
Afschrijvingen		245.423	252.250	242.209
Bijzondere lasten		152.503	-	71.456
TOTAAL LASTEN		10.886.846	10.276.900	8.120.271
Resultaat HNBM BV		-166	-	-365
		-166		
Resultaat uit gewone bedrijfsvoering		-476.825	-439.600	1.163.599
Resultaatbestemming				
Mutaties reserves		555.455	439.600	-1.140.949
RESULTAAT		78.630	-	22.650
Resultaatbestemming		<i>In procenten</i>	<i>in euro's</i>	<i>In procenten</i>
- Provinciale middelen		43,8%	34.416	47,8%
- Museale middelen		56,2%	44.214	52,2%
Totaal		100%	78.630	100%

AANKOPEN, BRUIKLENEN EN SCHENKINGEN

AANKOPEN

Rirkrit Tiravanija
(Buenos Aires 1961)
Untitled 202 (paradise regained II), 2023
(Inv.nr. 18003)

Mark Manders
(Volkel 1968)
Tilted Head, 2015 - 2018
(Inv.nr. 18004)
Mede mogelijk gemaakt door: Mondriaan
Fonds - rijkscultuurfonds voor beeldende
kunst en cultureel erfgoed, de deelnemers
van de VriendenLoterij, Stichting Vrienden van
Het Noordbrabants Museum

BRUIKLENEN

Rob Birza
(Geldrop 1962)
Zonder titel, 1996
(Inv.nr. 15997)
Bruikleen Rijksdienst voor het Cultureel
Erfgoed. Verworven door het Rijk via de
kwijscheldingsregeling, afkomstig uit de
collectie Boll-Kruseman, 2023

Erik Andriess
(Bussum 1957 – 1993 Amsterdam)
Zonder titel, 1982
(Inv.nr. 15998)
Bruikleen Rijksdienst voor het Cultureel
Erfgoed. Verworven door het Rijk via de
kwijscheldingsregeling, afkomstig uit de
collectie Boll-Kruseman, 2023

Marc Mulders
(Tilburg 1958)
Bleke irissen V, 1998
(Inv.nr. 15999)
Bruikleen Rijksdienst voor het Cultureel
Erfgoed. Verworven door het Rijk via de
kwijscheldingsregeling, afkomstig uit de
collectie Boll-Kruseman, 2023

Georg Hendrik Breitner
(Rotterdam 1857 – 1923 Amsterdam)
Doorbraak voor de bouw van Maison de la
Bourse, 1902 - 1903
(Inv.nr. 17991)
Bruikleen particuliere collectie

Emile Claus
(Waregem 1849 – 1924 Astene)
Zomerlandschap
(Inv.nr. 17992)
Bruikleen particuliere collectie

Georges Lemmen
(Schaarbeek 1865 – 1916 Ukkel)
La Tricoteuse, 1908
(Inv.nr. 17993)
Bruikleen particuliere collectie

William Degouve de Nuncques
(Monthermé 1867 – 1935 Stavelot)
Brabant in de sneeuw, 1911
(Inv.nr. 17994)
Bruikleen particuliere collectie

William Degouve de Nuncques
(Monthermé 1867 – 1935 Stavelot)
Bloesem Laren, 1910
(Inv.nr. 17995)
Bruikleen particuliere collectie

Gustave de Smet
(Gent 1877 – 1943 Deurle)
Dorpsgezicht, 1916
(Inv.nr. 17996)
Bruikleen particuliere collectie

Auguste Herbin
(Quiévy 1882 – 1960 Parijs)
Winterzon bij Haut-Isle, 1906
(Inv.nr. 17998)
Bruikleen particuliere collectie

SCHENKINGEN

Froukje Wartena
(Akkrum 1857 – 1933 Laren)
De kleine professor, 1883
(Inv.nr. 17988)
Schenking JK Art Foundation

Dubbeltjesarmband uit de Tweede
Wereldoorlog, 1941 - 1945
(Inv.nr. 17989)
Schenking familie Van der Voort

Tegeltableau L.K.P. Sabotage, 1946
(Inv.nr. 17990)
Schenking Willem van der Hoeven

Thomas Trum
(Rosmalen 1989)
Two fanshaped lines in blue 4, 2022
(Inv.nr. 18001)

Bert Loerakker
(Breda 1948)
Zonder titel, 2018
(Inv.nr. 18002)
Schenking particuliere collectie

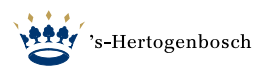
Aaron van Erp
(Veghel 1978)
De Overgave van Celblok 9, 2023
(Inv.nr. 18006)
Schenking van Henk Visch, Cees en Myra
Hendrikse, Klaas en Nelleke van der Heijden,
Jan Louwes, Ingeborg Bijnen–van Camp en
Karin van Camp, Henk en Leonie Pijnenburg,
Barend Santen en Wim Kuypers

JCJ Vanderheyden
(1928 ’s-Hertogenbosch 2012)
Zwarte Cabine, 1972 - 2023
(Inv.nr. 18007)
Schenking erven JCJ Vanderheyden

PARTNERS

Subsidiënten

Stersponsors

Co-sponsors

Grondleggers

Businessclubleden

ABN AMRO MeesPierson
Banning
Boelens de Gruyter Ontwikkeling
Bossche Investerings Maatschappij (BIM)
Capital Advertising
Coffee3
Cox Groep
Delft Imaging
De Twee Snoeken
DKT Notarissen
Eduard Strang Verhuizingen
Flott Advocatuur
Hands on ICT
HIZKIA
Hoppenbrouwers
Hotel Central
Huijbregts Notarissen & Adviseurs
Jeroen Bosch Advocaten
Kresco
Labrys Reizen
LXA The Law Firm
Maison van den Boer
Snijders Advocaten
Stam + De Koning
Trigion
Van Hoven & Oomen Rentmeesters
WBOOKS

Hoofdsponsors

Fondsen

Simon Heijdens (Breda 1978)
Lightweeds (Diezeplein) 2022
Computers, meteorologische sensoren, locatiegevoelige software, projectoren
Stichting Vrienden van Het Noordbrabants Museum, Stimuleringsfonds Creatieve Industrie, Stichting Zabawas, BPD Cultuurfonds, ABN AMRO Cultuurfonds, Cultuurfonds Pop-up gemeente 's-Hertogenbosch en Stichting Coovels Smits

Tentoonstelling Brueghel: de familiereünie
Brabant C, Cultuurfonds gemeente 's-Hertogenbosch, Stichting Turing Foundation, Cultuurfonds, Stichting Leye Fonds, Stichting Zabawas, Stichting Tiny en Anny van Doornefonds en Stichting Coovels Smits

Mark Manders
(Volkel, 1968)
Tilted Head
2015 - 2018
Gepatineerd brons, roestvrijstalen frame

Mede mogelijk gemaakt door:
Mondriaan Fonds - rijkscultuurfonds voor beelden-de kunst en cultureel erfgoed
De deelnemers van de VriendenLoterij
Stichting Vrienden van Het Noordbrabants Museum

Fondsen Museumgame:
Met dank aan:
Gemeente 's-Hertogenbosch, VSBfonds, Cultuurfonds

Mede mogelijk gemaakt door:
Wij Doen Dingen

POP UP XXL | Club Goud
Fonds Sluyterman van Loo

Prikkelarme openstellingen

De prikkelarme openstellingen zijn mede mogelijk gemaakt met steun van Rabobank, Hersenstichting en Stichting Onbeperkt Genieten.

Bijzondere begunstigers

Ben en Jeanette Mandemakers-aan de Stegge
Boudewijn en Kristina Thuis
Dick Bosma en Joost de Jong
John en Patricia Groenewoud-Robeerst
Noor van de Ven-de Gruyter
Ton en Anne-Miek Nelissen-Hanssen
JK Art Foundation
Merifin Foundation
Stichting N. van Ballegooijen Fonds
Stichting Van der Linden Fonds
Stichting Will en Jan van Hoof Fonds
Stichting Zandstaete
Jeroen Bosch Ziekenhuis

alsmede sponsors en begunstigers die anoniem wensen te blijven

NEVENFUNCTIES RAAD VAN TOEZICHT

VOORZITTER RAAD VAN TOEZICHT
STICHTING NOORDBRABANTS MUSEUM
De heer ir. Eric (E.) van Schagen
Board member Simac Techniek N.V.

Nevenfuncties:
Voorzitter VNO-NCW Brabant Zeeland
Voorzitter raad van commissarissen Mignot & De Block
Voorzitter raad van commissarissen Crowe Foederer Accountants
Lid raad van commissarissen TechnoStars
Lid raad van commissarissen Vrijdag Premium Printing
Lid bestuur Eindhovenische Fabrikantenkring
Lid raad van commissarissen AAE bv
Voorzitter bestuur Coöperatie Slimmer Leven 2020
Voorzitter bestuur Sports and Technology Eindhoven
Voorzitter MMC Innovatiefonds
Voorzitter Stichtingsbestuur PSV
Lid raad van commissarissen Van der Velden Rioleringsbeheer
Voorzitter Stichting Matthäus Passion Oirschot

LID RAAD VAN TOEZICHT
STICHTING NOORDBRABANTS MUSEUM
Mevrouw drs. Titia (T.M.) Vellenga

Nevenfuncties:
Vice-voorzitter RvT Het Drents Museum
Bestuurslid Keys to Music Foundation
Levenscoach voor vrouwelijk leiderschap

LID RAAD VAN TOEZICHT
STICHTING NOORDBRABANTS MUSEUM
De heer ing. Ton (A.G.J.) Hillen

Nevenfuncties:
Voorzitter van de Raad van Bestuur Koninklijke Heijmans
Algemeen Bestuur Koninklijke Bouwend Nederland

LID RAAD VAN TOEZICHT
STICHTING NOORDBRABANTS MUSEUM
Mevrouw drs. Nicole (N.S.B.) Delissen
Nicole Delissen, Bureau voor museaal management, projecten & advies

Nevenfuncties:
Bestuurslid en voorzitter stuurgroep Stichting Behoud Moderne Kunst

NEVENFUNCTIES DIRECTEUR- BESTUURDER

DIRECTEUR – STATUTAIR BESTUURDER
STICHTING NOORDBRABANTS MUSEUM
Mevrouw drs. Jacqueline (J.C.) Grandjean Perrenod Comtesse
Nevenfuncties:
Voorzitter Stichting Vrienden van Het Noordbrabants Museum (onbezoldigd)
Kernlid Sociaal Creatieve Raad (onbezoldigd)
Advisering Renzo Martens / CATPC (onbezoldigd)
Essay Vervoordt collectie (bezoldigd, gestart voor aanvang dienstverband, eindigend februari 2023)
Essay Manon Hooykaas / JapSam Books (bezoldigd, gestart voor aanvang dienstverband eindigend januari 2023)
Voorzitter DOCIS, Directeurenoverleg Culturele Instellingen 's-Hertogenbosch (onbezoldigd)
Adviseur Programmaraad Van Gogh Brabant (onbezoldigd)

Verwersstraat 41
's-Hertogenbosch
hnbm.nl